

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ORTODONTİ ANABİLİM DALI'NA BAŞVURAN HASTALARIN PROFİLİNİN İNCELENMESİ

Hülya KILIÇOĞLU*

Serkal ARMAN**

Can PAR**

Muhsin ÇİFTER**

Burcu AKAR**

ÖZET: Bu çalışma kliniğimize başvuran hastaların profilini incelemek amacıyla planlanmıştır. Bu amaçla yaşları 7-15 arasında 406 birey (222 kız, 184 erkek) araştırma kapsamına alınmıştır. Hastaların ebeveynlerine 11 sorudan oluşan anket formları verilerek kliniğimize hangi bölgeden geldikleri, kliniğimize gelme ve seçme nedenleri, hastaların sosyo-ekonomik ve eğitim seviyeleri ile ortodontik tedavi konusundaki bilinç düzeyleri belirlenmek istenmiştir. Bulguların değerlendirilmesinde ki-kare testi uygulanmıştır. Hastaların en çok İstanbul ilinden geldiği, kliniğimizi güvenilir ve ekonomik olması nedeniyle seçtikleri, daha estetik bir görünüm ve çarpık dişlerini düzeltirmek amacıyla geldikleri belirlenmiştir. Hastaların %90'ı sosyal güvenceye sahip olup, daha çok alt gelir seviyesi statüsündedir. Eğitim seviyelerine bağlı olarak ortodonti tedavisi konusunda daha bilinçli oldukları görülmüştür (X^2_{anne} : 27.26, $p<0.001$; X^2_{baba} : 16.24, $p<0.001$). Kız çocuklarının erkek çocuklara göre tedavi konusunda daha istekli olduğu belirlenmiştir (X^2 :4.95, $p<0.05$).

Anahtar Kelimeler: Anket, Ortodonti hastaları.

SUMMARY: EVALUATION OF ATTITUDES OF ORTHODONTIC PATIENTS WHO APPLIED AT THE ORTHODONTIC DEPARTMENT OF ISTANBUL UNIVERSITY.

This study was planned to investigate the patient's attitudes in Istanbul University Faculty of Dentistry Department of Orthodontics. 406 individuals (222 females, 184 males) aged between 7-15 years were included in the study. Patients were

asked to answer a questionnaire consisting of 11 questions concerning, their reasons to choose and come to the department, their socio-economic and educational conditions and their level of consciousness about orthodontic therapy. Chi-square test was used to analyse the findings. It was found that most of our patients were native citizens who wanted straight teeth and good facial appearances and who chose our department because it was trustworthy and economical 90% of the patients had some kind social security. Most of them were in the low income group. Information level on orthodontic therapy was in correlation with educational status (X^2_{mother} : 27.26, $p<0.001$; X^2_{father} : 16.24, $p<0.001$). Females were more enthusiastic than males (X^2 : 4.95, $p<0.05$) for orthodontic treatment.

Key Words: Questionnaire, Orthodontic patients.

GİRİŞ

Hem dünyada hem ülkemizde ortodonti diş hekimliğinin en eski uzmanlık alanıdır. Türkiye'de ortodontinin tanınması 1928 yılında Dr. Orhan Abdullah Okyay'ın verdiği konferanslarla başlamış (1), 1933 yılında yapılan üniversite reformunu takiben İstanbul Üniversitesi Dişhekimliği öğretim programına girmiştir (2, 3, 4).

Türkiye'de ilk kurulan Dişhekimliği Okulu olma özelliğinden dolayı önemli bir merkez olan (4) kliniğimize başvuran hastaların sayısı zaman içerisinde büyük bir artış göstermiştir. 1972 yılında kliniğimize ortodontik tedavi olmak amacıyla başvuran hasta sayısı 611 kişi iken bu sayı, 2002 yılında 3382 olarak belirlenmiştir.

Oldukça büyük bir rakam olan bu sayı karşısında, hizmet verdiğimiz hasta kitlesinin profilini incelemek üzere bu çalışma planlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

İ.Ü. Dişhekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı Kliniğine ortodontik tedavi olmak amacıyla başvuran, yaşları 7-15 arasında 222'si kız, 184'ü erkek toplam 406 kişi

* İstanbul Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Ortodonti Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** İstanbul Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Ortodonti Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

araştırma kapsamına alınmıştır. İncelenen materyalin yaşlara göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir. Kliniğimize ilk muayeneden sorumlu asistanların denetiminde, hastaların ebeveynlerine 7'si çoktan seçmeli 11 sorudan oluşan anket formları verilerek, cevaplandırmaları istenmiştir (Şekil 1).

Anket formundaki sorular;

- 1) Hasta başvurularının en çok hangi bölgemizden olduğunu,
- 2) Hastaların kliniğimize gelme ve seçme nedenlerini,
- 3) Hastaların sosyo-ekonomik ve eğitim seviyelerini,
- 4) Hastaların ortodontik tedavi konusundaki bilinç düzeylerini belirleyecek şekilde düzenlenmiştir.

İstatistiksel İnceleme: Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde Graph Pad Prisma V.3 paket programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metodların yanı sıra, nitel verilerin karşılaştırılmasında ki-kare testi yapılmıştır. Sonuçlar, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde %95'lik güven aralığında değerlendirilmiştir (5).

BULGULAR

1) Yaş Dağılımı: Başvuruların en çok 12 yaş (%81) ve 13 yaş (%87) çocuklarında olduğu gözlenmiştir (Tablo 1). Dişlenme dönemlerine göre değerlendirildiğinde en çok başvuranların 10-12 yaş arasında olduğu (n: 204; %50.2) tespit edilmiştir. Bunu 13-15 yaş arası hasta grubu (n: 153; %37.7) ve 7-9 yaş arası (n:49; %12.1) hasta grubu izlemiştir (Tablo 2).

2) Bölge Özelliği: Kliniğimize başvuran hastaların %87.9'unun (n:357) İstanbul ilinden, %11.1'inin (n: 45) Marmara Bölgesindeki çeşitli illerden, %1'inin (n: 4)'de Marmara Bölgesi dışından olduğu belirlenmiştir (Şekil 2).

3) Kliniğimize gelme nedeni: Hastaların % 74.6'sının (n: 303) çarpık dişlerini düzeltirmek, bunu takiben %15.6'sının (n: 73) estetik görünüme kavuşmak, %3'ünün (n: 12) konuşmasını düzeltmek, %2.2'sinin (n: 9) daha güzel bir gülümseye sahip olmak, %4.7'sinin (n: 19) yemek yeme fonksiyonunu daha iyi yapabilmek için kliniğimize geldiği belirlenmiştir.

4) Tedaviyi kimin istediği: Ortodontik tedavinin yapılmasını %13.1 (n: 53) ile çocuk, %23.9 (n: 97) ile ailesi, %38.4 ile (n: 156) hem aile hem çocuğun istediği belirlenmiştir. Hastaların %21.2'sinin (n: 86) dişhekimi,

%3.4'ünün (n: 14) Oral Diagnoz Anabilim Dalındaki dişhekimleri tarafından kliniğimize gönderildiği belirlenmiştir. Dişhekimi faktörünü son iki bulguda birleştirirsek bu oranın %24.6 (n: 110) olduğu görülmüştür. Ortodontik tedaviyi tek başına (dişhekimi, aile faktörü hariç) isteyen çocuklarda, kızların oranı %16.7 (n: 37) iken erkeklerde bu oran %8.7 (n: 16) olarak bulunmuştur. Kızların ortodontik tedavi konusunda erkeklere göre daha istekli olduğu görülmüştür (X^2 : 4.95, $p < 0.05$).

5) Kliniğimizi seçme nedeni: Hastaların %39.7'si (n: 161) güvenilir olduğu için kliniğimizi tercih ettiğini belirtmiştir. Bunu takiben hastaların %28.9'u (n: 118) ekonomik olması, %3.7'si (n: 15) hem ekonomik hem güvenilir olması, %10.6'sı (n: 43) Oral Diagnoz Anabilim Dalı'nın sevketmesi, %17.1'i (n: 69) çevresinden görüp sorarak kliniğimizi seçmiştir.

6) Aylık gelir düzeyi: Kliniğimize gelen hastaların aylık gelir düzeyi; %54.9'unun (n: 223) 200-500 milyon arasında, %28.1'inin (n: 114) 501-700 milyon arasında, %12.8'inin (n: 52) 751 milyon-1 milyar arasında, %4.2'sinin (n: 17) 1 milyarın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Hastaların gelir düzeyi ile gelme nedenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (X^2 : 18.44 $p < 0.01$). Alt gelir düzeyine sahip hastaların diğer gelir gruplarına göre daha fazla estetik kaygılar taşıdığı belirlenmiştir (Tablo 3).

7) Bağlı oldukları kurum: Hastaların %47'sinin (n: 191) Emekli Sandığı'na, %43.1 (n: 175)'inin Sosyal Sigortalar Kurumu'na (SSK), %6.2'sinin (n: 25) Bağ-Kur'a bağlı olduğu, %2.7'sinin (n: 11) serbest, %1'inin (n: 4)'de yeşil kart sahibi olduğu tespit edilmiştir (Şekil 3). Bağlı olduğu kurumlarla hastaların gelme nedenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=22.30$, $p < 0.01$). Bu fark, sosyal güvenceli SSK ve Emekli Sandığı hastalarının daha çok çarpık dişlerin düzeltilmesi amacı ile kliniğimize geldiklerini göstermiştir. SSK'da bu oran %41 (n: 123 hasta) ve Emekli Sandığı'nda %50.7 (n: 152 hasta) iken, Bağ-Kur ve Yeşil Kart'lılarda %0.7 (n: 2 hasta) olarak tespit edilmiştir. Genel dağılımda da çarpık diş düzeltme amaçlı gelen çocukların yüzdesinin diğer nedenlere göre daha fazla olduğu gözlenmiştir (%73.8; n: 300 hasta) (Tablo 4).

8) Babanın eğitim durumu: Babanın eğitim durumunun incelenmesinde %22.4'ünün (n: 91) ilkökul mezunu, %12.3'ünün (n: 50) ortaokul mezunu, %37.4'ünün (n: 152) lise mezunu, %27.8'inin (n: 113) yüksekokul mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 5). Babanın eğitimi ile or-

**ORTODONTİ ANABİLİM DALI'NA BAŞVURAN
HASTA PROFİLİNİN İNCELENMESİ**

Hastanın Adı-Soyadı:

Cinsiyeti:

Yaş:

1- *Kliniğimize hangi şehirden geliyorsunuz?*

- a) İstanbul b)

2- *Kliniğimize çocuğunuzu getirme nedeniniz?*

- a) Daha estetik (güzel) görünmesi b) Çarpık dişlerinin düzelmesi
c) Konuşmasının düzelmesi d) Daha güzel gülmesi
e) Yemekleri daha rahat çiğneyebilmesi

3- *Ortodontik tedaviyi kim istiyor?*

- a) Çocuk b) Ailesi c) Her ikisi de d) Dişhekimi e) Oral Diagnoz

4- *Neden İ.Ü. Dişhekimliği Ortodonti Anabilim Dalı'nı seçtiniz?*

- a) Oral Diagnoz gönderdiği için b) Çevremde görüp, sorarak
c) Güvenilir olduğu için d) Ekonomik nedenlerle

5- *Aylık gelir düzeyiniz?*

- a) 200-500 milyon b) 501-750 milyon
c) 751-1.000 milyon d) > 1 milyar

6- *Bağlı bulunduğunuz bir kurum var mı?*

- a) SSK b) Emekli Sandığı c) Bağ-Kur d) Serbest e) Yeşil Kart

7- *Babanın eğitim durumu?*

- a) İlkokul mezunu b) Ortaokul mezunu c) Lise mezunu
d) Üniversite mezunu e) Okuma-yazması yok

8- *Annenin eğitim durumu?*

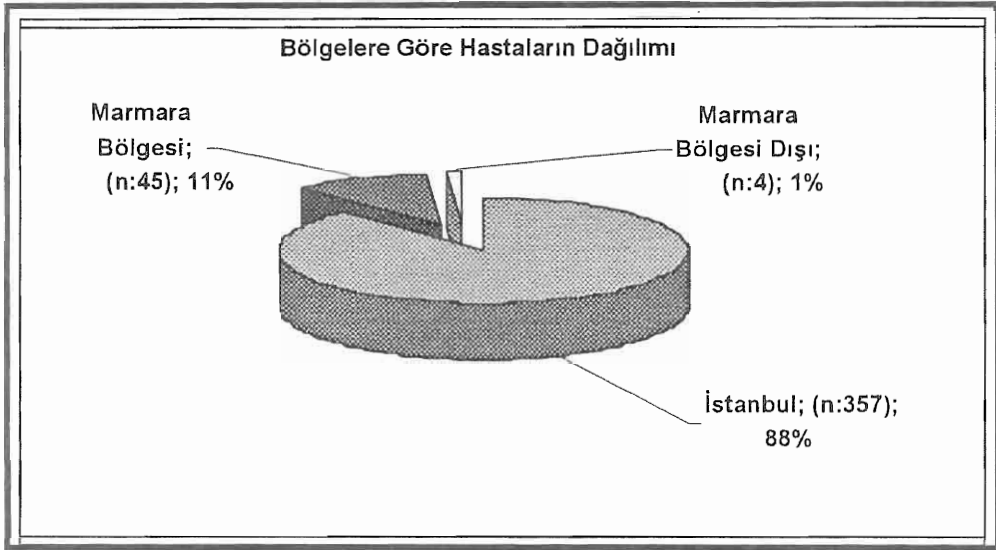
- a) İlkokul mezunu b) Ortaokul mezunu c) Lise mezunu
d) Üniversite mezunu e) Okuma-yazması yok

9- *Sizce "Ortodontik Tedavi" nedir?*

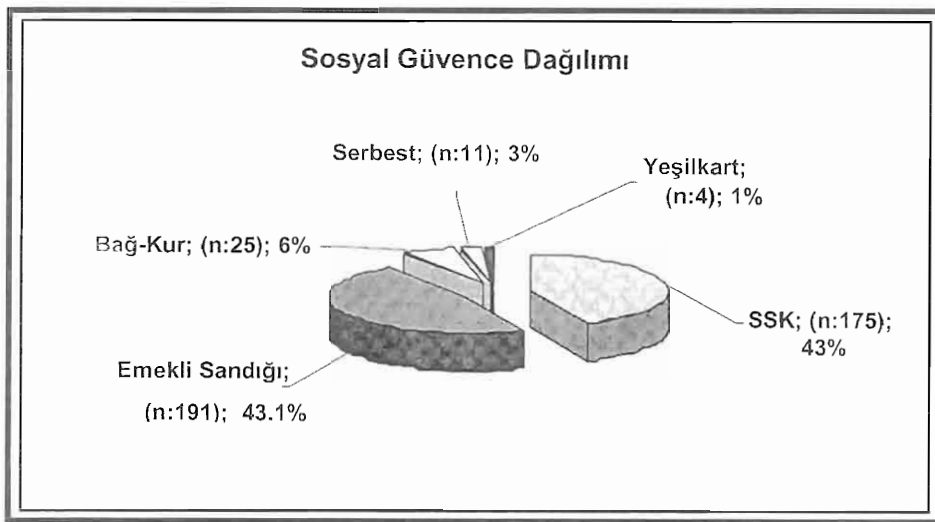
10- *TV'deki dişhekimliği ve ortodonti ile ilgili yayınları izliyor musunuz?*

11- *Bir önceki sorunun cevabı EVET ise, yeterli buluyor musunuz?*

Şekil 1: Araştırmada kullanılan anket formu.

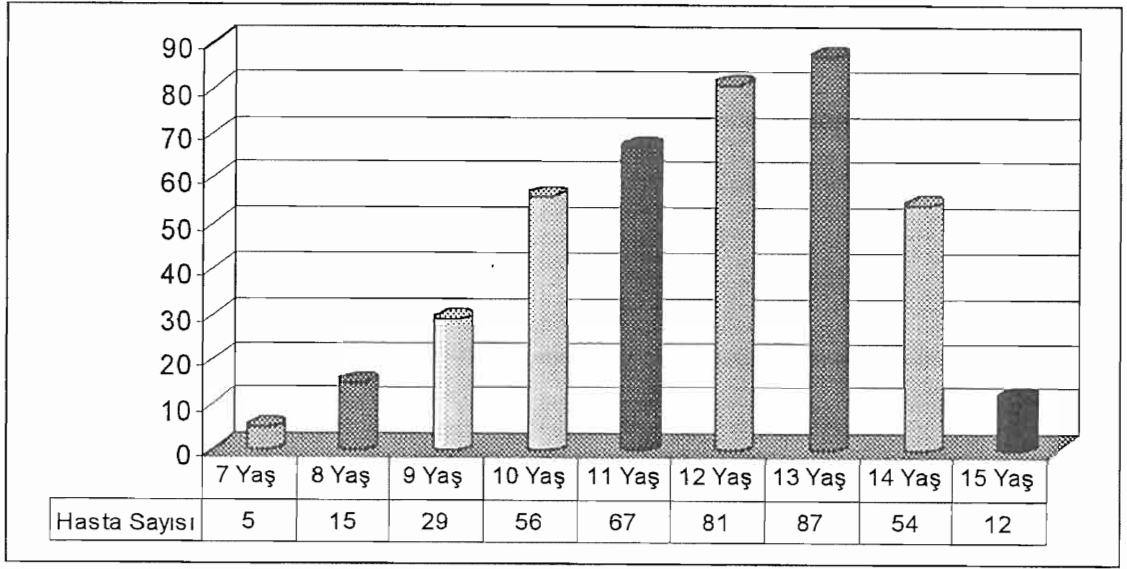

Şekil 2: Hastaların bölgelere göre dağılımı.

Şekil 3: Hastaların sosyal güvencelerine göre dağılımı

Tablo 1: İncelenen materyalin yaşlara göre dağılımı.

Tablo 2: Erken, geç karışık dişlenme ve sürekli dişlenme dönemine göre materyalin dağılımı.

	Hasta Sayısı	%
7-9 Yaş	49	12.1
10-12 Yaş	204	50.2
13-15 Yaş	153	37.7

Tablo 3: Gelir düzeyi ile gelme nedenleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.

	200-500 Milyon	501-750 Milyon	751-1.000 Milyon	> 1 Milyar	Toplam
Estetik	45 (60.0%)	19 (25.3%)	10 (13.3%)	1 (1.3%)	75 (18.4%)
Çarpık Diş Düzeltme	166 (55.3%)	88 (29.3%)	31 (10.3%)	15 (5.0%)	300 (73.8%)
Fonksiyon	12 (38.7%)	7 (22.6%)	11 (35.5%)	1 (3,2%)	31 (7.8%)
Toplam	223 (54.9%)	114 (28.1%)	52 (28.1%)	17 (4.2%)	406

Tablo 4: Sosyal güvence ile gelme nedenleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.

	SSK	Emekli Sandığı	Bağ-Kur	Serbest	Yeşilkart	Toplam
Estetik	34 (45.3%)	30 (40.0%)	9 (12.0%)	2 (2.7%)	0 (0%)	75 (18.4%)
Çarpık Diş Düzeltme	123 (41.0%)	152 (50.7%)	14 (4.7%)	9 (3.0%)	2 (0.7%)	300 (73.8%)
Fonksiyon	18 (58.1%)	9 (29.%)	2 (6.5%)	0 (0%)	2 (6.5%)	31 (7.8%)
Toplam	175 (43.1%)	191 (47.0%)	25 (6.2%)	11 (2.7%)	4 (1.0%)	406

Tablo 5: Anne ve babanın eğitim durumu.

	Okuma yazma yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek Okul
Anne	4 (%1)	174 (%42.9)	57 (%14)	104 (%25.6)	67 (%16.5)
Baba		91 (%22.4)	50 (%12.3)	142 (%37.4)	113 (%27.8)

ortodontik tedavi hakkında bilgi sahibi olmasında yakın ilişki bulunmuştur ($X^2=16.24$ $p<0.001$). Lise ve üstü eğitimde babaların ortodontik tedavi hakkında daha bilinçli olduğu gözlenmiştir. Ortodontik tedavi hakkında bilgi sahibi olan babaların %15.4'ünün ilkökul mezunu, %11.8'inin ortaokul, %39.4'ünün lise, %33.5'inin yüksek okul olduğu belirlenmiştir.

9) Annenin eğitim durumuna gelince: %1'inin (n: 4) okuma yazma bilmediği; %42.9'unun (n: 174) ilkökul mezunu, %14'ünün (n: 57) ortaokul mezunu, %25.6'sının (n: 104) lise mezunu, %16.5'nin (n: 67) yüksek okul mezunu olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5). Annenin eğitimi ile ortodontik tedavi hakkında bilgi sahibi olmasında da yakın ilişki bulunmuştur ($X^2=27.26$, $p<0.001$). Ortodontik tedavi hakkında bilgi sahibi olan annelerin %31.7'si ilkökul %16.3'ü ortaokul, %30.8'i lise, %20.8'i yüksek okul mezunu olarak belirlenirken, okuma yazma bilmediği halde bu konuda bilgi sahibi olma oranı %0.5 olarak saptanmıştır.

10) Ortodontik tedavi kavramı: Hastaların %54.4'ü (n: 221) ortodontik tedavi hakkında bilgi sahibi olduklarını, %45.3'ü (n: 184) ortodontik tedavinin ne olduğunu bilmediklerini söylemiştir.

11) Medyanın bilgilendirmedeki rolü: TV'deki dişhekimliği ve ortodonti ile ilgili yayınları hastaların %38.9'u (n: 158) izlediğini, %60.8'i (n: 247) ise izlemediğini ifade etmiştir.

12) Medyanın yeterliliği: Bu yayınları izleyenlerin %78.4'ü bunları yetersiz bulurken, %21.1'i yeterli bulunduğunu söylemiştir.

TARTIŞMA

Kliniğimize yapılan başvuruların %50.2'sinin 10-12 yaş arasındaki çocuklardan oluşması, anomali görülme sıklığının en çok geç karışık dişlenme döneminde meydana gelmesinden kaynaklanmaktadır (6). Buluş çağı başlangıcı çocukların kendi diş görünümleri ile ilgili kaygılarının

ortaya çıktığı ve kendine olan güvenlerinin görünüşleri ile ilgili olarak geliştiği veya gelişmediği bir dönemdir (7). Maloklüzyonların, yaşla beraber artış göstermesi ve genç erişkinlerin kendi maloklüzyonlarının farkına varması da yine bu döneme denk gelmektedir (8, 9). Başvurular içinde 12-13 yaş grubu çocukların oranının fazal olmasının yukarıda saydığımız nedenlere bağlı olarak yüksek olduğunu düşünmekteyiz.

Kliniğimize ortodontik tedavi olmak amacıyla başvuran hastaların profilini incelediğimiz bu çalışmada, talebin %87.9'u gibi büyük bir kısmının İstanbul ilinden, %11.1'inin ise Marmara Bölgesinden olduğu belirlenmiştir. Bu durumda, kliniğimizin hasta kapasitesini daha çok İstanbul ilinden gelen hastalar oluşturmaktadır. Bu durum, günümüzde Türkiye genelinde sayıları 18'i bulan dişhekimliği fakültelerinin varlığına bağlı olarak, hastaların buldukları il veya bölgeye yakın merkezleri tercih ettiklerini düşündürmektedir.

Kliniğimize başvuran hastaların %90.1'inin Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı olması ve tedavi ücretlerinin bu kurumlar tarafından karşılanması da merkezimizi seçmelerini etkilemiştir. Diğer taraftan başvuran hastaların yarıdan fazlası alt gelir düzeyine sahip olmalarına rağmen, ekonomik olmasından daha öncelikli olarak güvenilir buldukları için kliniğimizi seçmiştir.

Hastaların kliniğimize gelme nedenleri arasında en fazla çarpık dişlerini düzeltirmek (%74.6) ve daha estetik bir görünüme (%17.8) kavuşmak olduğu belirlenmiştir. Sosyal psikoloji alanında yapılmış çalışmalar, sosyal ilişkilerde fiziksel çekiciliğin çok büyük etkisi olduğunu belirtmişlerdir (10,11). Özellikle ağız, diş ve yüz görünümünün ilgilendiren herhangi bir anomali söz konusu olduğunda, kişinin psikolojik ve sosyal yaşantısının bu durumdan olumsuz yönde etkilendiği belirtilmiştir (12,13,14,15,16). Hastaların ortodontik tedavi isteğini etkileyen faktörler arasında, diş ve yüz görünümünün düzeltilmesinin, fonksiyon ve ağız sağlığının düzeltilmesinden daha etkili ve ön planda geldiği daha önce yapılan çalışmalarda saptanmıştır (17,18,19) Bizim çalışmamızda da hastaların düzgün diş dizilerine sahip olmak istekleri, kliniğimize gelme konusunda itici bir güç oluşturmuştur.

Amerika ve İngiltere'de yapılan araştırmalarda, çocuğun ortodontik tedavisinin yapılmasında ailelerin gelir düzeyi

esas belirleyici faktör olmaktadır. Gelir seviyesinin yüksek olmasının yanı sıra, aileler ortodontik tedaviyi çocuklarının daha prestijli bir görünüm ve meslek edinebilmeleri açısından istemektedirler (6,20). Çalışmamızda sosyo-ekonomik seviyeleri düşük olmasına rağmen ortodontik tedaviyi daha çok ailelerin istemesi, hastaların bilinç düzeyini ve çocuklarının sağlığına gösterdikleri önemi belirtmektedir. Hastaların ebeveynlerinin eğitim durumlarının incelenmesinde, hem annenin hem babanın eğitim durumları ile ortodontik tedavi hakkında bilgi sahibi olmaları arasında yakın ve anlamlı bir ilişki bulunması eğitim düzeyinin hasta bilinci üzerindeki etkisini göstermektedir.

Diğer taraftan, medya kuruluşlarının iletişimdeki rolünü gözönünde bulundurarak sorduğumuz son iki soruda, hastaların sadece %38.9'u dişhekimliği ve ortodonti ile ilgili yayınları izlediğini, izleyen kesim içinde de %78.4'ü bunları yetersiz bulduğunu ifade etmiştir. Kanımızca toplumun bilinçlendirilmesinde bu tip yayınlara ağırlık verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Sonuç olarak kliniğimize başvuran hastaların;

- 1- Daha çok İstanbul ilinden geldiği,
- 2- Güvenilir ve ekonomik olduğu için kliniğimizi seçtiği,
- 3- Daha estetik bir görünüme kavuşmak ve çarpık dişlerini düzeltirmek için geldiği,
- 4- Tedaviyi daha çok aile ve çocuğun birlikte istediği, kız çocuklarının erkek çocuklarına göre tedavi konusunda daha istekli olduğu,
- 5- Ekonomik statü olarak daha çok alt gelir seviyesinde olduğu,
- 6- Eğitim seviyelerine bağlı olarak ortodontik tedavi konusunda daha bilinçli oldukları görülmüştür.

KAYNAKLAR

- 1- Aptullah O. Ortodonti Konferansları. Şirketi Mürettebiye Matbaası, İstanbul 1933.
- 2- Okyay O. Koruyucu Ortodonti. Şirketi Mürettebiye Basımevi, 1948.
- 3- Okyay O. Çocuklarda görülen ortodontik hastalıklar. 12. Milli Tıp Kongresi Tutanak ve Serbest Tebliğlerden ayrı baskı, Kader Basımevi, İstanbul, 1952.
- 4- Yıldırım M. Ülkemizde 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın Başında Dişhekimliği Eğitiminin gelişimi. Doktora Tezi, İstanbul 1993.

- 5- Dawson-Saunders B, Trapp RG. Basic and Clinical Biostatistics, Printed in Usa, 1990.
- 6- Proffit WR, Fields HW. Contemporary Orthodontics. Third Ed. Mosby, Company, 20-21, 2000.
- 7- Simmons RG, Rosenberg F, Rosenberg M. Disturbance in the self image at adolescence. American Sociological Review, 38:553-568, 1973.
- 8- Shaw WC, Lewis HG, Robertson NRE. Perception of malocclusion. British Dental Journal, 138:211-216, 1975.
- 9- Shaw WC, O'Brien KD, Richmonds. Quality Control in Orthodontics: factors influencing the receipt of orthodontic treatment. British Dental Journal, 19:66-68, 1991.
- 10- Kleck RE, Richardson SA, Ronald L. Physical appearance cues and interpersonal attraction in children. Child Develop, 45: 305-10, 1974.
- 11- Krebs D, Adinolfi AA. Physical attractiveness, social relations and personality style. Journal of Personality and Social Psychology, 31:245-253, 1975.
- 12- MacGregor FC. Social and psychological implications of dentofacial disfigurement. Angle Orthod, 40:231-8, 1970.
- 13- Shaw WC. The influence of children's dentofacial appearance on their social attractiveness as judged by peers and lay adults. Am J Orthod, 79:309-415, 1981.
- 14- Dorsey J, Korabik K. Social and psychological motivations for orthodontic treatment. Am J Orthod, 72:460, 1977.
- 15- Kerosuo H, Hausen H, Laine T, Shaw WC. The influence of incisal malocclusion on the social attractiveness of young adults in Finland, Europ J Orthod, 17:505-12, 1995.
- 16- Espeland LV, Stenvik A. Perception of malocclusion in 11 year old children: a comparison between personal and parental awareness. Europ J Orthod, 14:350-8, 1992.
- 17- Gochman DS. The measurement and development of dentally relevant motives. Journal of Public Health Dentistry, 35:106-4, 1975.
- 18- Shaw WC. Factors influencing the desire for orthodontic treatment. Europ J Orthod, 3:151-62, 1981.
- 19- Gosney MBE. An investigation into some of the factors influencing the desire for orthodontic treatment. British J Orthod, 13:87-94, 1986.
- 20- Tulloch JFC, Shaw WC, Underhill C. A comparison of attitudes toward orthodontic treatment in British and American Communities. Am J Orthod, 85:253-9, 1984.

Yazışma Adresi:

Doç. Dr. Hülya KILIÇOĞLU
İstanbul Üniversitesi
Diş Hekimliği Fakültesi
Ortodonti Anabilim Dalı
34 390 Çapa / İSTANBUL
Tel: 0 (212) 534 58 89 / 10
Faks: 0 (212) 531 22 30
E-Mail: hulyakilic2002@yahoo.com